

DE WERELD VAN DE STAD

DE WERELD VAN DE STAD

THEORIE, PRAKTIJK, TOEKOMST

REDACTIE: GERT-JAN HOSPERS EN PIET RENOXY

Berghauser Pont Publishing
Postbus 14580
1001 LB Amsterdam

www.berghauserpont.nl

Ontwerp en opmaak binnenwerk: Rosanna Zito
Ontwerp omslag: Berghauser Pont Publishing

1^e druk: januari 2021
ISBN: 978-94-92952-XX-X
NUR: XXX

© 2021 Berghauser Pont Publishing

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd of opgeslagen op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke goedkeuring van de uitgever.

Door het compileren, redigeren, bewerken en toevoegen van een eigen interpretatie, opbouw en invulling van het omgevingsrecht berust het copyright van deze publicatie bij Berghauser Pont Publishing. Om onderwerpen duidelijker te maken zijn juridische zinsneden vereenvoudigd weergegeven. Soms betreft het ook delen van of uittreksels uit wetteksten en/of parlementaire stukken.

De bij toepassing van artikel 16B en 17 Auteurswet 1912 wettelijk verschuldigde vergoedingen wegens fotokopiëren, dienen te worden voldaan aan de Stichting Reprerecht, Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp. Voor het overnemen van een gedeelte van deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken op grond van artikel 16 Auteurswet 1912 dient men zich tevoren te wenden tot: Berghauser Pont Publishing, Postbus 14580, 1001 LB Amsterdam.

Hoewel uiterste zorg is besteed aan de inhoud van dit boek, aanvaarden de uitgever en redactie geen aansprakelijkheid voor onvolledigheid of onjuistheid of voor gevolgen daarvan. Ook kunnen aan deze publicatie en de daarin opgenomen voorbeelden geen rechten worden ontleend.

VOORWOORD

‘We zijn bezig met een boek over de stad.’ ‘Ah leuk’, is dan vaak het antwoord, ‘over Amsterdam?’ ‘Nee, over de stad in zijn algemeenheid.’ ‘Oh ja, over mooie gebouwen, pleinen en boulevards?’ ‘Eh, nee, ja... maar ook over wie er wonen, waar en hoe precies, waar ze hun brood mee verdienen, over de verschillen en overeenkomsten tussen steden, over de nieuwe stad, de duurzame stad, over het besturen van de stad, het plannen van steden, over netwerken van steden, enzovoort.’

Wie de stad in al zijn finesses wil beschrijven, raakt nooit uitgeschreven. Alleen al de vraag ‘wat is een stad?’ is aanleiding genoeg voor boeken vol meer of minder wijsgerige verhandelingen. En dan zijn er nog de vele namen voor de stad – denk aan de compacte stad, tuinstad, wereldstad, provinciestad, havenstad en industriestad. Dat wat voor iedereen zo helder lijkt te zijn, een stad, blijkt bij nadere beschouwing buitengewoon veelzijdig, om niet te zeggen: complex. Maar juist daarom is de stad ook zo ongelooflijk interessant. Volgens sommigen is de stad dé bron van vooruitgang en welvaart. Daar kwamen immers cruciale vindingen tot stand, zoals het schrift, de boekdrukkunst en, jawel, de belastingen. Voor velen is de stad daarom ook een *place to be*; de trek naar de stad blijft wereldwijd maar doorgaan. Anderen zien de stad als de samenballing van alles wat vuig en vies is, waar de samenleving hard is en waar armoede en criminaliteit welig tieren.

Het is de fascinatie voor de stad die ons bracht tot het samenstellen van dit boek. Ons doel was het brede scala aan theorieën over steden en stedelijkheid in overzichtelijke en relatief korte hoofdstukken te bundelen. We hebben daarbij gekozen voor drie invalshoeken: de stenen, de mensen en de economie. Fijn om nog eens na te lezen voor de geograaf of planoloog, wellicht nieuw voor de geïnteresseerde leek of professional in het veld. De drie eerste hoofdstukken vormen het fundament waarop we in het boek verder bouwen. In de meer thematische hoofdstukken zal de lezer de behandelde theorieën terugvinden, maar dan toegepast op het terrein van wonen in de stad of de stedelijke arbeidsmarkt. Soms geeft een hoofdstuk ook aanleiding tot nadenken over de behandelde ‘klassieken’. Want staat de stad nog steeds voor een dichtheid van mensen of moeten we tegenwoordig spreken over een densiteit van data? Of is het ‘een verdichting van interactie’ die bepaalt wat een stad is? Het verklaart mede de introductie van het begrip ‘stad-achtige’.

En ja, hoe houd je de boel in de stad bij elkaar? *Good governance* heet dat vandaag de dag, nodig om de negatieve effecten van het *winner takes it all urbanism* te verzachten. Maar ook om de gevolgen van klimaatveranderingen het hoofd te bieden en de stad ‘volhoudbaar’ te maken. En om te zorgen dat we niet vastlopen in een eeuwige file van auto’s en fietsen. De stad ten slotte heeft een ambigue relatie met onze gezondheid; enerzijds stond de stad aan de wieg van sociale woningbouw en riolering, anderzijds is het nu de plek die bol staat van de CO₂ en fijnstof.

We hebben de auteurs gevraagd hun gedachten over deze thema’s te laten gaan. Elk van hen heeft daar op zijn eigen wijze invulling aan gegeven, waarvoor we ze op deze plek graag willen bedanken. Het bundelen van de expertise heeft een boek opgeleverd met een diversiteit aan bijdragen; soms theoretisch en beschouwend, soms vrij praktisch en concreet. Maar de hoofdstukken hebben één ding gemeen: ze getuigen allemaal van een fascinatie voor het fenomeen stad.

Gert-Jan Hospers

Piet Renooy

INHOUD

	VOORWOORD	5
	<i>Gert-Jan Hospers, Piet Renooy</i>	
1	STEDENBOUWKUNDIGE VISIES OP DE STAD: VAN AKROPOLIS TOT METROPOOL	11
	<i>Gert-Jan Hospers</i>	
	Inleiding – De stad in de oudheid – De middeleeuwse stad – De renaissance- en barokstad – De stad in de negentiende en twintigste eeuw – De stad in de eenentwintigste eeuw – Tot slot	
2	SOCIOLOGISCHE VISIES OP DE STAD: THEATRE OF SOCIAL ACTION	31
	<i>Piet Renooy</i>	
	Inleiding – Moderne steden – Leven in de moderne stad – De Chicago School – Voorbij Chicago – De stad verwatert – Terug naar de stad – Tot slot	
3	ECONOMISCHE VISIES OP DE STAD: ARENA VOOR MARKTWERKING EN INNOVATIE	49
	<i>Pieter Tordoir</i>	
	Inleiding – Stedelijke dynamiek in praktijk: de Randstad – Theorie over de economie van de stad – Moderne agglomeratietheorie en het Daily Urban System – Tot slot	
4	WONEN IN DE STAD: DE HOMO URBANUS EN DE CASUS AMSTERDAM	67
	<i>Jos Gadet</i>	
	Inleiding – Kleine geschiedenis van de bewoners van Amsterdam – Stedelijke bevolkingsgroepen – Woonbeleid – Triomf van de stad – Failliet van de functionele stad – Verdichten of spreiden? – Tot slot	

5 WERKEN IN DE STAD: EEN SUCCESVERHAAL MET WINNAARS EN VERLIEZERS **83***Jos Mevissen*

Inleiding – De stad als markt voor arbeid – Veranderende schaal: van stadspoort naar boardinggate – Economische dynamiek en de neerslag daarvan in stedelijke arbeidsmarktkenmerken – Arbeidsmarktsegmentering – Tot slot

6 STUREN AAN DE STAD: DE GOVERNANCE VAN STEDELIJKE VRAAGSTUKKEN **101***Stan Majoor*

Inleiding – Sturen in de wederopbouwstad – Sturen in de ondernemende stad – Sturen in de energieke stad – Tot slot

7 MOBILITEIT EN DE STAD: DANS TUSSEN TRANSPORT EN VERSTEDELIJING **113***Arie Bleijenberg*

Inleiding – Transport en ruimte vanaf de middeleeuwen – Snelheid bepaalt mobiliteit – Bereikbaarheid van stad en land – Tot slot

8 DE DUURZAME STAD: DE VOLHOUDBAARHEID VAN VERSTEDELIJING **127***Bas van de Griendt*

Inleiding – De opgaven voor de stad – Duurzaamheidsagenda voor de stad van de toekomst – Energie – Klimaatadaptief en natuurinclusief bouwen – Gezondheid – Sociale duurzaamheid – Tot slot

9 DE GEZONDE STAD: ARCHITECTUUR, STEDENBOUW EN VOLKSGEZONDHEID 145

Cor Wagenaar

Inleiding – Gezondheid en natuur – Gezondheid en techniek – Gezondheid en wonen – Gezondheid en stad – Tot slot

10 DE SLIMME STAD: STEDELIJKE DATAFICATIE IN THEORIE EN PRAKTIJK 163

Pieter Ballon & Annelien Smets

Inleiding – Smart cities – Dataficatie: het onzichtbare zichtbaar maken – Vraagstukken en gevaren – De slimme stad in de praktijk – Tot slot

11 STEDEN IN ALLE WINDSTREKEN: DE HUIDIGE VERBREIDING VAN STAD-ACHTIGEN 179

Herman van der Wusten

Inleiding – Wie bouwt de stad? – Stedenbouw in staats- en partijhanden: China – Global city-projecten: Afrika – ‘Slum’ met verleden: India – ‘Slum’ eerste fase: Haiti – Tot slot

OVER DE AUTEURS 193